

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Bütün Əməkçi Miqrantların və
Onların Ailə Üzvlərinin
Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə
Komitənin

Azərbaycanın təqdim etdiyi
üçüncü dövrü hesabat üzrə

YEKUN MÜŞAHİDƏLƏRİ

İNSAN HÜQUQLARI

Bu nəşr Avropa İttifaqının maliyyə dəstəyi hesabına Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən tərcümə edilərək dərc olunmuşdur. Bu nəşrin müəllifi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığıdır. Bu nəşrdə istifadə olunan məzmun və material heç bir halda Avropa İttifaqının mövqeyini əks etdirmir.

**Avropa İttifaqı
tərəfindən maliyyələşdirilir**

**UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS**
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Bütün əməkçi miqrantların və
onların ailə üzvlərinin
hüquqlarının müdafiəsi üzrə
Komitənin Azərbaycanın təqdim
etdiyi üçüncü dövrü hesabatı dair
Yekun Müşahidələri

“Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması haqqında” Beynəlxalq Konvensiya

Paylanma: Ümumi

2 noyabr 2021-ci il

Əsli: İngilis dili

Qeyri-rəsmi tərcümə

Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitə

Azərbaycanın təqdim etdiyi üçüncü dövrü hesabat^{*} dair yekun müşahidələr

1. Komitə Azərbaycanın üçüncü dövrü hesabatını¹ 4 və 5 oktyabr 2021-ci il tarixlərində keçirilmiş 464-cü və 465-ci iclaslarında² nəzərdən keçirmiş, 8 oktyabr 2021-ci il tarixində keçirilmiş 472-ci iclasında isə aşağıdakı yekun müşahidələri qəbul etmişdir.

A. Giriş

2. Komitə, iştirakçı Dövlət tərəfindən dövrü hesabatın hesabatdan əvvəl tərtib edilmiş məsələlər siyahısına cavab şəklində hazırlanaraq təqdim edilməsini müsbət qarşılayır.³ Komitə, həmçinin Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəisi Vüsal Hüseynovun rəhbərlik etdiyi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Xarici İşlər Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi, Dövlət Miqrasiya Xidmətinin nümayəndələrindən və Azərbaycan Respublikasının Cenevrədəki BMT Daimi Nümayəndəliyinin rəhbəri və Daimi Missiyasından olan digər rəsmilərdən ibarət çoxşaxəli nümayəndə heyəti tərəfindən təqdim edilmiş əlavə məlumatları müsbət qarşılayır.

3. Komitə nümayəndə heyəti ilə onlayn rejimdə keçirilmiş açıq və konstruktiv dialoqdan, həmçinin iştirakçı Dövlətin nümayəndələrinin təqdim etdikləri məlumatlar, birgə təhlil və mülahizələrə şərait yaratmış görüşlərə konstruktiv yanaşmalarından məmnunluğunu bildirir.

^{*}Hesabat, Komitənin (2021-ci ilin 27 sentyabr – 8 oktyabr tarixlərinə təsadüf etmiş) otuz ikinci sessiyasında qəbul edilib.

¹ CMW/C/AZE/3.

² CMW/C/SR.466 və 467

³ CMW/C/AZE/QPR/3

4. Komitə əməkçi miqrantlar üçün mənşə ölkə olan Azərbaycanın xaricdə olan vətəndaşlarının hüquqlarının qorunmasında əldə etdiyi irəliləyişindən xəbərdardır. Bununla belə, Komitə əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması baxımından İştirakçı Dövlətin mənşə, tranzit, təyinat və qayıdış ölkə kimi üzləşdiyi bir sıra çətinlikləri də nəzərə alır.

B. Müsbət cəhətlər

5. Komitə aşağıdakı qanunvericilik tədbirlərinin qəbul edilməsini müsbət qarşılayır:

(a) “Məşğulluq haqqında” 29 iyun 2018-ci il tarixli, digər məsələlərlə yanaşı, işə düzəltmə müəssisələrinin fəaliyyətini tənzimləyən Qanun;

(b) “Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” 29 iyun 2018-ci il tarixli, digər məsələlərlə yanaşı, bir əcnəbinin, yaxud vətəndaşlığı olmayan şəxsin daha öncədən ölkədən müvəqqəti qalmaq, yaşamaq, yaxud işləmək icazəsinə xitam verilməsi nəticəsində çıxarılmış olması halında və yaxud vaxtı ötürülmüş inzibati cəriməni ödəməsi halında onun İştirakçı Dövlətə girişi ilə bağlı qadağanın ləğv edilməsini təmin edən Qanun.

6. Komitə Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2020-2024-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planının qəbul edilməsini müsbət qarşılayır. Komitə, əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri üçün hazırlanmış proqram və layihələr üzrə əlaqəli qaydada fəaliyyət göstərmiş bir sıra kollegial orqanlar (şuralar, işçi qruplar və komitələr) tərəfindən həyata keçirilmiş işləri vurğulamaq istəyir, İştirakçı Dövlətin Avrasiya bölgəsində miqrasiya axınlarını tənzimləmək məqsədilə regional əməkdaşlıq və dialoq proseslərində iştirakını etiraf edir.

7. Komitə İştirakçı Dövlətin 19 dekabr 2018-ci il tarixində BMT Baş Assambleyasının 73/195 sayılı qətnaməsi ilə rəsmən dəstəklədiyi Təhlükəsiz, Nizamlı və Qanuni Miqrasiya üzrə Qlobal Sazişinin lehinə səs verməsini müsbət qarşılayır. Komitə, həmçinin İştirakçı Dövlətin 12-13 noyabr 2020-ci il tarixlərində, könüllü töhfələrin təqdim edilməsi daxil olmaqla, Avropa və Şimali Amerika üzrə regional baxışda fəal iştirak etməsini müsbət hal kimi nəzərə alır və İştirakçı Dövlətə Konvensiyaya tam əməl etməklə Miqrasiya üzrə Qlobal Sazişin icrası istiqamətində işləməyi tövsiyə edir.

8. Komitə 2013-cü ildə İştirakçı Dövlətin daimi dəvətinin İnsan Hüquqları Şurasının xüsusi prosedurlarına şamil edilməsini müsbət hal kimi nəzərə alır.

C. Narahatlıq yaradan başlıca məsələlər və tövsiyələr

1. Ümumi icra tədbirləri (Maddə 73 və 84)

Cari vəziyyət

9. Komitə İştirakçı Dövlətə miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarını, xüsusilə sağlamlıq hüququnu qorumağı, COVID-19 pandemiyasının miqrantların insan hüquqlarına təsiri ilə əlaqədar Komitə və miqrantların insan hüquqları üzrə BMT-in xüsusi məruzəçisi tərəfindən birgə qəbul edilmiş praktiki göstərişlər nöqtəy-nəzərindən COVID-19 pandemiyasının mənfi təsirlərini yumşaltmağı tövsiyə edir. Xüsusilə, Komitə, bu göstərişlərdə özünün və digər regional insan hüquqları mexanizmlərinin tövsiyələrinə uyğun olaraq, vətəndaşlığından, miqrasiya statusundan və ya ayrı-seçkilik baxımından qadağan edilmiş digər zəmindən asılı olmayaraq bütün miqrantlar və onların ailə üzvləri üçün COVID-19 xəstəliyinə qarşı ədalətli vaksinasıya təminatına zəmanət verməyi İştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.

Qanunvericilik və onun tətbiqi

10. Komitə Miqrasiya Məcəlləsinin 2013-cü ildə qəbul edilməsini qeyd edir. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi və “Məşğulluq haqqında” Qanununun aidiyyəti olan müddəaları ilə birlikdə, Miqrasiya Məcəlləsi İştirakçı Dövlətin miqrasiya sahəsində, o cümlədən Azərbaycanlı və əcnəbi əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri və əcnəbi əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri üçün qanunvericilik bazasını təmin edir. Digər tərəfdən, qanunvericilikdə bir sıra düzəliş və dəyişikliklərə baxmayaraq, qüvvədə olan qanunvericilik bazasının Konvensiyanın müddəalarına, hazırki yekun rəydə bildirildiyi kimi, tam cavab verməməsi Komitəni narahat edir. Komitə, həmçinin Miqrasiya Məcəlləsində statusu olmayan əməkçi miqrant anlayışının olmamasına, statusu olmayan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri əvəzinə “qanunsuz miqrasiya”, “qanunsuz miqrantlar” anlayışlarına istinadın edilməsinə təəssüflənir, lakin dialoq zamanı İştirakçı Dövlətin qanunvericilik dilində müvafiq düzəlişlərə hazır olmasını bildirməsini də nəzərə alır.

11. Əvvəlki tövsiyələrini⁴ bir daha vurğulayaraq, Komitə İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Hazırki yekun qeydlərə daxil edilmiş, BMT-in İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarının və, miqrantlarla iş üzrə təşkilatlar da daxil olmaqla, vətəndaş cəmiyyətinin tövsiyələrini nəzərə alaraq, İştirakçı Dövlətin qanunvericilik bazasını Konvensiyaya tam əmələmə müstəvisinə gətirmək məqsədilə Miqrasiya Məcəlləsinə, həmçinin

⁴ CMW/C/AZE/CO/2, 13-cü bənd

Əmək Məcəlləsinin və “Məşğulluq haqqında” Qanunun aidiyyəti olan müddəalarına yenidən baxmaq, zərurət yarandıqda isə düzəlişlər etmək;

(b) Xüsusilə, “statusu olmayan əməkçi miqrant” anlayışını Konvensiyaya və ölkə qanunlarına uyğun qaydada qəbul etmək, “statusu olmayan əməkçi miqrant və onun ailə üzvləri” kimi anlayışları İştirakçı Dövlətin həmçinin Universal Dövri İcmal prosesinin bir hissəsi olaraq üzərinə götürdüyü öhdəliklər çərçivəsində dəstəkləmək⁵.

76-77-ci Maddələr

12. Komitə İştirakçı Dövlətin Konvensiyanın 76-cı və 77-ci Maddələrində nəzərdə tutulmuş, Komitənin İştirakçı Dövlətlər və fərdi şəxslərdən yazılı qaydada məlumat almaq potensialının olduğunu ifadə edən bəyannamələri indiyədək qəbul etmədiyini nəzərə alır.

13. Komitə İştirakçı Dövlətin Konvensiyanın 76-cı və 77-ci Maddələrində nəzərdə tutulmuş bəyannamələri etməsinə dair əvvəlki tövsiyələrini ⁶ bir daha vurğulayır.

Müvafiq sənədlərin ratifikasiyası

14. Komitə İştirakçı Dövlətin Bütün şəxslərin məcburi itkin düşmədən müdafiəsi üzrə beynəlxalq Konvensiya, 1949-cu il tarixli, 97 sayılı (yenilənmiş redaktədə) Məşğulluq məqsədilə miqrasiya Konvensiyası, BƏT-in 1975-ci il tarixli, 143 sayılı Əməkçi miqrantlara dair (əlavə müddəalar) Konvensiyası və BƏT-in 2011-ci il tarixli, 189 sayılı Məişət əməyində çalışan miqrantlara dair Konvensiyasını mümkün qədər tez bir vaxtda ratifikaya etməsi, yaxud bu sənədlərə qoşulmasına dair əvvəlki tövsiyələrini⁷ bir daha vurğulayır. Komitə İştirakçı Dövlətə həmçinin BƏT-in 2019-cu il tarixli, 190 sayılı İş yerində zorakılıq və qısnama hallarına dair Konvensiyasının ratifikasiyasını nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir.

Müfəssəl siyasət və strategiya

15. Komitə digər məsələlərlə yanaşı, İştirakçı Dövlətdə əməkçi miqrantların sosial müdafiəsini gücləndirmək və əmək miqrasiyası kvotasının müəyyən edilməsi sistemini təkmilləşdirmək məqsədini daşıyan, 2019–2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyasının tətbiq edilməsini müsbət qarşılayır. Azərbaycan diasporunun, o cümlədən, əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin dəstəklənməsi istiqamətində onlar üçün ayrıca yardım və dəstək fondunun yaradılması və xaricdə olan Azərbaycan vətəndaşları üçün konsulluq yardımı və

⁵ A/HRC/39/14, 141.97-ci bənd və A/HRC/39/14/Add.1, 34-cü bənd

⁶ CMW/C/AZE/CO/2, 11-ci bənd və CMW/C/AZE/CO/1, 17-ci bənd

⁷ CMW/C/AZE/CO/2, 9-cu bənd

hüquqi dəstək daxil olmaqla müfəssəl və çoxşaxəli yardım/dəstək təminatları kimi müxtəlif institusional və siyasət tədbirlərinin görülməsini, həmçinin iştirakçı Dövlətin diplomatik nümayəndəliklərində həmin şəxslərin prezident və digər ölkəmiqyaslı seçkilərdə və referendumlarda iştirak etməsinin asanlaşdırılmasını məmnunluqla qeyd edir. Komitə, xaricdə yaşayan həmvətənlər və diaspor təşkilatları haqqında qanunun qəbul edilməsini niyyətini, bununla belə, Azərbaycan Respublikasının Milli Miqrasiya Strategiyasının hələ də qəbul edilməməsindən narahatlığını ifadə edir.

16. Komitə iştirakçı Dövlətə Milli Miqrasiya Strategiyasının əlavə yubanma baş vermədən qəbul edilməsini və:

(a) strategiyada əsas diqqətin Konvensiyanın icrası üzərində olmasını və gender məsələlərinin həllinə, uşaqlarla bağlı həssas yanaşmaya və insan hüquqlarına əsaslanan, həmçinin əcnəbi əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarına dair müvafiq tədbirləri özündə ehtiva edən miqrasiya siyasətinin təmin edilməsini;

(b) strategiyayı həyata keçirmək üçün aydın müddət, indikatorlar, monitorinq və qiymətləndirmə üçün çıxış meyarlarına əsaslanan effektiv tədbirlərin görülməsini, bu tədbirlərin icrası üçün yetərli həcmdə insan, texniki və maliyyə resurslarının təmin edilməsini, əldə ediləcək nəticələr və üzə çıxacaq çətinliklərə dair aidiyyəti olan məlumatı statistik məlumatların müşayiəti ilə növbəti dövrə hesabatla salınmasını;

(c) xaricdə yaşayan həmvətənlər və diaspor təşkilatları haqqında qanun layihəsinin yubanmadan, Azərbaycanlı əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri, həmçinin miqrantlarla iş üzrə təşkilatlarla məsləhətləşmələr yolu ilə qəbul edilməsini və xaricdə olarkən onların hüquqlarının bu qanunla qorunmasına şəraitin yaradılmasını tövsiyə edir.

Əlaqələndirmə

17. Komitə beynəlxalq insan hüquqları sənədlərinin, o cümlədən, Konvensiyanın icrası üçün əlaqələndirmə mexanizminin mövcud olmasını və miqrasiya və əmək münasibətləri sahəsində Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəhbərliyi altında, aidiyyəti olan mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının iştirakı ilə ölkə miqyasında aparılan işləri müsbət qarşılayır. Bununla belə, Komitə Konvensiya tərəfindən qorunan hüquqların icrasını hökumətin bütün səviyyələrində əlaqələndirmək mandatı, yaxud səlahiyyəti verilmiş ali orqanın olmamasından, həmçinin insan hüquqları məfhumunun yalnız xaricdə olan Azərbaycan vətəndaşları ilə bağlı Dövlət Miqrasiya Xidmətinin mandatına şamil edilməsindən narahatlığını ifadə edir.

18. Komitə əvvəlki tövsiyələrinə⁸ istinad edərək İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Konvensiya tərəfindən qorunan hüquqları effektiv şəkildə icra etmək məqsədilə bütün işləri əlaqələndirmək üçün aydın mandat və yetərinə səlahiyyət verilmiş nazirliklərarası yüksək səviyyəli qurum yaratmaq və bu əlaqələndirici qurumu effektiv fəaliyyət göstərmək üçün tələb edilən insan, texniki və maliyyə resursları ilə təmin etmək;

(b) Konvensiyayı həyata keçirmək üçün aydın müddət, indikatorlar, monitoring və qiymətləndirmə üçün çıxış meyarlarını müəyyən etmək və əldə ediləcək nəticələrə dair aidiyyəti olan məlumatı statistik məlumatların müşayiəti ilə növbəti dövrü hesabatla salmaq.

Məlumatların toplanılması və şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququ

19. Komitə, digər məsələlərlə yanaşı, İştirakçı Dövlətin Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti olmaq, yaşamaq və işləmək üçün icazələrin avtomatlaşdırılmış qaydada verilməsini mümkün edən "Giriş-çıxış və qeydiyyat" idarələrarası avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarış sistemi, Azərbaycan Respublikası Əhalisinin Dövlət Reyestri, Dövlət Miqrasiya Xidmətinin vahid miqrasiya məlumat sistemi kimi miqrantlara və miqrasiya ilə əlaqədar məsələlərə dair məlumatların toplanılmasını təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş davamlı səylərini nəzərə alır. Bununla belə, Komitə, İştirakçı Dövlətin miqrasiya siyasətləri üçün daha yaxşı məlumat təminatını yarada bilən ayrı-ayrı komponentlər üzrə məlumat bölgüsünün, o cümlədən, əməkçi miqrantların məşğulluq vəziyyəti, ümumiyyətlə, statusu olmayan əməkçi miqrantlara dair məlumatların olmamasından və statistikanın aparılmamasından narahatlığını ifadə edir.

20. Komitə əvvəlki tövsiyələrinə⁹ istinad edərək İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Konvensiyayı tam əhatə etməklə İştirakçı Dövlətdə əməkçi, əməkçi miqrantların, xüsusilə də statusu olmayan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin vəziyyətinə dair məlumat toplama sistemini Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə 17.18-ci hədəfə uyğun olaraq daha icmal şəkli salmaq və insan hüquqlarına əsaslanan miqrasiya siyasətlərinə rəvac vermək məqsədilə statusu olan və olmayan əməkçi miqrantlar, onların ailə üzvləri, tranzit əməkçi miqrantlar, ölkə hüdudlarından kənarında işləyən vətəndaşlar və onların məşğulluq vəziyyəti, geri qayıdanlar, xaricə miqrasiya edən uşaqlar, o cümlədən müşayiət olunmayan uşaqlar, əməkçi miqrantların İştirakçı

⁸ CMW/C/AZE/CO/2, 41-ci bənd

⁹ CMW/C/AZE/CO/2, 15-ci bənd

Dövlətdə qalmış həyat yoldaşları və övladları ilə bağlı ictimaiyyətə açıq statistik məlumatları təmin etmək;

(b) Hesabatların şəbəkələrarası müdafiəsini və məhdud girişi təmin edən müvafiq sistemləri yaratmaqla əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinə şamil edilən şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnu, eləcə də məlumatların toplanılması məqsədinə nail olunduqdan sonra miqrasiya proseslərinə nəzarət, yaxud özəl və dövlət xidmətlərində ayrı-seçkilik məqsədilə istifadə edilməsinə şərait yaratmamaq üçün həmin fərdi məlumatların sistemdən silinməsinə təmin etmək.

Müstəqil monitorinq

21. Komitə 29 noyabr 2019-cu il tarixində Milli Məclis tərəfindən Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin seçilməsini məmnunluqla qarşılayır, lakin 2018-ci ilin may ayında Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil təsisatının akkreditasiyasının Milli İnsan Hüquqları İnstitutlarının Qlobal Alyansı tərəfindən "B" statusunadək aşağı salınmasından və təsisatda effektiv fəaliyyət göstərmək üçün yetərinçə insan, texniki və maliyyə resurslarının olmamasından narahatlığını ifadə edir.

22. Komitə əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarını Konvensiya çərçivəsində və Paris prinsiplərinə (BMT Baş Məclisinin 48/134 sayılı qətnaməsinə əlavə) tam uyğun gələrək təşviq etmək və qoruman məqsədilə İnsan hüquqları üzrə Müvəkkil Təsisatının mandatını effektiv icra etməsi üçün yetərinçə insan, texniki və maliyyə resursları ilə təmin edilməsini iştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.

Vətəndaş cəmiyyətinin iştirakı

23. Komitə qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin Dövlət Miqrasiya Xidməti yanında İctimai Şuranın müntəzəm qaydada keçirilən iclaslarında iştirak etməsindən məmnunluğunu bildirir, lakin vətəndaş cəmiyyətinin iştirakçı Dövlətin üçüncü dövrü hesabatına yalnız İctimai Şura vasitəsilə töhfə verə bilməsinə, Azərbaycan diasporu ilə iş üzrə çox sayda təşkilatların bu hesabatın hazırlanmasında iştirak etməməsinə və "İctimai iştirak haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər müvafiq qanunverici aktların qeyri-hökumət təşkilatlarının iştirakçı Dövlətin ərazisində müstəqil fəaliyyət göstərmək bacarığını məhdudlaşdırma bilməsinə təəssüf edir.

24. Komitə, xüsusilə milli hesabat hazırlanarkən iştirakçı Dövlətin vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, o cümlədən, miqrantlarla və Azərbaycan diasporu ilə iş üzrə təşkilatlar ilə dialoqu gücləndirmək məqsədilə müvafiq qanunvericilik aktlarına yenidən baxmaq və düzəlişlər etməklə konkret tədbirlərin görülməsini və Konvensiyanın, həmçinin hazırkı yekun qeydlərə daxil edilmiş tövsiyələrin və bununla bağlı monitorinqin həyata

keçirilməsində vətəndaş cəmiyyətinin effektiv və müstəqil iştirakının təmin edilməsini İştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.

2. Ümumi prinsiplər (maddə 7 və 83)

Ayrı-seçkilinin olmaması

25. Komitə İştirakçı Dövlətin beynəlxalq miqrasiya hüququ mövzusunda hakimlər və vəkillər üçün təlimlərə ayrı-seçkilik etməmək və bərabərlik prinsiplərini daxil etmək səylərini yüksək qiymətləndirir. Bununla yanaşı, Komitə nə Konstitusiyanın, nə Miqrasiya Məcəlləsinin, nə də Əmək Məcəlləsinin Konvensiyanın 1-ci maddəsində, 1-ci və 7-ci bəndlərində sadalanan ayrı-seçkilinin qadağan olunmuş bütün əsaslarını əhatə etməməsindən narahatdır. Komitə, həm daimi, həm də statusu olmayan əməkçi miqrantlara və onların ailə üzvlərinə münasibətdə ayrı-seçkilik etməmək prinsipinin həyata keçirilməsini qiymətləndirməyə imkan verən praktiki vəziyyətlə bağlı məlumatların olmamasından təəssüflənir.

26. Əvvəlki tövsiyələrinə¹⁰ istinad edərək, Komitə İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Statusu nə olursa olsun, ərazisi daxilində və ya yurisdiksiyasına tabe olan bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin Konvensiyanın 7-ci maddəsinə uyğun olaraq Konvensiya tərəfindən tanınan hüquqlarından ayrı-seçkilik qoyulmadan istifadə etmələrini təmin etmək üçün qanunvericilik və siyasət tədbirlərini dərinləşdirmək;

(b) Miqrasiya sahəsində çalışan bütün məmurlar, yerli hakimiyyət orqanları və geniş ictimaiyyət arasında bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqları və onlara qarşı ayrı-seçkilinin aradan qaldırılmasının və sosial damğalanma ilə mübarizənin vacibliyi barədə maarifləndirmə aparmaq;

(c) Növbəti dövrü hesabatda, statusundan asılı olmayaraq, əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqları ilə bağlı ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə dair qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və həyata keçirilməsi üçün görülən tədbirlər haqqında məlumat vermək.

Effektiv yardım hüququ

27. Komitə İştirakçı Dövlətin qanunvericilik çərçivəsinin vətəndaşı olmayan şəxslərə təzminat və hüquqi yardım almaq üçün bərabər imkanlar təqdim etməsini alqışlayır. Qeyd olunur ki, 2013-2018 -ci illər ərzində Dövlət Miqrasiya Xidmətinin səlahiyyətlərinə aid olan məsələlərlə bağlı məhkəmələrə 1233 şikayət daxil olub.

¹⁰ CMW/C/AZE/CO/2, 21-ci bənd

Komitə, statusu olmayan əməkçi miqrantlar və ya onların ailə üzvləri tərəfindən verilən şikayətlər də daxil olmaqla məhkəmələrə və ya Ombudsmana edilən şikayətlərə baxılmasının müvəffəqiyyət dərəcəsi haqqında məlumatın olmamasından təəssüflənir. Komitə, əməkçi miqrantların, xüsusilə də statusu olmayanların, məhkəməyə müraciət etdikləri təqdirdə işlərini itirməkdən, həbs olunmaqdan və ya ölkədən qovulmaqdan qorxaraq hüquqi yardım vasitələrinə əl ata bilməmələri barədə məlumatlardan narahatdır.

28. Əvvəlki tövsiyələrini¹¹ təkrarlayan Komitə, İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Konvensiya çərçivəsində hüquqları pozulduğu təqdirdə statusu olmayanlar da daxil olmaqla əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin, İştirakçı Dövlətin vətəndaşlarına bərabər qaydada şikayət vermək, məhkəmələrdə və Ombudsman qarşısında səmərəli şəkildə təzminat almaq imkanlarının olmasını, eləcə də statusu olmayan miqrantların və ya onların ailə üzvlərinin harada olmasından asılı olmayaraq, mövcud maneələrin aradan qaldırılması hesabına ədliyyəyə, o cümlədən portativ ədliyyəyə çıxışını təmin etmək;

(b) Hüquqi yardımda ayrı-seçkilik qoyulmamasını, onun praktik olaraq asanlıqla əldə edilə bilməsini və pulsuz olmasını təmin etmək;

(c) Statusu olmayan əməkçi miqrantlar da daxil olmaqla əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin onlar üçün mövcud olan hüquqi və digər müdafiə vasitələri ilə bağlı məlumatlandırılması tədbirlərini intensivləşdirmək, o cümlədən, məlumatlandırma fəaliyyəti zamanı beynəlxalq təşkilatların dəstək təminatlarından faydalanmağa davam etmək.

3. Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin insan hüquqları (Maddə 8–35)

Sərhədləri idarəetmə və tranzit miqrantlar

29. Komitə sərhəd-keçid məntəqələrində Dövlət Miqrasiya Xidmətinin təyin edilmiş miqrasiya bölmələrinin iştirakı, həmçinin Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının texniki yardımından faydalanmaq imkanı da daxil olmaqla, İştirakçı Dövlətin viza və sərhəddən keçid prosedurlarını sadələşdirmək və sürətləndirmək səylərini nəzərə alır. Bununla belə, Komitə,

(a) İştirakçı Dövlətdə sərhəd rejiminin əsasən sərhədlərin müdafiəsi və sərhəd təhlükəsizliyinin pozulmamasını təmin etmək üçün qurulmasından;

¹¹ CMW/C/AZE/CO/2, 23-cü bənd

(b) sərhədlərin qeyri-qanuni keçilməsinin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsindən narahatlığını bildirir.

30. Komitə BMT-in İnsan Hüquqları Üzrə Ali Komissarlığının Beynəlxalq sərhədlərdə insan hüquqlarına dair Təvsiyə olunan Prinsiplər və Təlimatlarına uyğun olaraq,

(a) sərhədlərin idarə edilməsində, o cümlədən, ədliyyə sistemi və insan hüquqları qurumları, elmi dairələr və miqrantlarla iş üzrə təşkilatlar daxil olmaqla, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələri kimi müvafiq maraqlı tərəflərlə sərhəd məsələlərinə dair tədbirlərin işlənilməsi, tətbiqi və icrası sahəsində məsləhətləşmələrdə insan hüquqlarına əsaslanan yanaşmanın tətbiqini;

(b) Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitənin statusu olmayan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarına dair 2013-cü il tarixli, 2 sayılı Ümumi Şərhinə və miqrantların azadlıq, əsassız saxlanılmama hüquqları və bu hüquqların digər insan hüquqları ilə əlaqəsinə dair 2021-ci il tarixli, 5 sayılı Ümumi Şərhinə əsasən, digər məsələlərlə yanaşı, ölkəyə qeyri-qanuni giriş, yaxud ölkədə qeyri-qanuni qalma və ya ölkədən qeyri-qanuni gediş halının qanunla müdafiə edilən fundamental dəyərləri pozmadığından, nəticə etibarilə, insan, əmlak və ya milli təhlükəsizliyə qarşı cinayət tərkibi təşkil etmədiyindən ən pis halda inzibati xəta təşkil edə bilməsini və heç bir təqdirdə cinayət əməli hesab edilməməsinə nəzərə alaraq, Cinayət Məcəlləsinin 318-ci Maddəsinin ləğv edilməsini, sərhədləri giriş və çıxışda qanunsuz olaraq keçmə hallarının cinayət hərəkəti hesab edilməməsinə və həmin hüquqpozma hallarına görə müvafiq inzibati cərimənin nəzərdə tutulmasını İştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.

Ölkədən getmək hüququ

31. Komitə dialoq zamanı İştirakçı Dövlətin ölkədən getmək qadağalarının texniki xarakter daşmasına və əslində ölkəni tərk etmənin qarşısını almamasına dair təqdim etdiyi izahatı nəzərə alaraq, Miqrasiya Məcəlləsinin 17-ci Maddəsi ilə miqrantların, o cümlədən əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin digər məsələlərlə yanaşı, inzibati xəta törətdikdə müvafiq inzibati cəriməni ödəməyincə Azərbaycan Respublikasından getməsi ilə bağlı qadağanın tətbiq edilməsindən və bu müddəanın Konvensiyanın 8-ci Maddəsinin 1-ci bəndi üzrə yol verilən məhdudiyətlərə uyğun gəlməyə bilməsindən narahatlığını bildirir.

32. Komitə İştirakçı Dövlətə əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş, milli təhlükəsizlik, ictimai asayiş, ictimai səhiyyə, yaxud digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını və ya mənəviyyatını müdafiə etmək üçün zəruri hesab edilən məhdudiyətlər istisna olmaqla heç bir digər məhdudiyət qoyulmadan və Konvensiya ilə tanınan digər hüquqlarla uzlaşan, İştirakçı Dövlətdən getmək hüququndan istifadənin təmin edilməsini tövsiyə edir.

İnsan əməyinin istismarı və pis rəftarın digər növləri

33. Komitə İştirakçı Dövlətin uşaq əməyinin istismarının qarşısını almaq və ona qarşı mübarizə aparmaq səylərini nəzərə alır, lakin bu halların yayılma və onlara qarşı mübarizə tədbirlərinin təsir miqyasına dair məlumatın olmamasından narahatlığını bildirir.

34. **Komitə İştirakçı Dövlətin qanunvericilik bazasının və siyasət tədbirləri çərçivəsinin BƏT-in Məcburi əmək haqqında 1930-cu il tarixli, 29 sayılı Konvensiyasına, Məcburi əməyin ləğv edilməsinə dair 1957-ci il tarixli, 105 sayılı Konvensiyasına və Uşaq əməyinin ən pis formalarının qadağan edilməsinə və onların aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlərə dair 1999-cu il tarixli, 182 sayılı Konvensiyasına cavab verməsini təmin etmək məqsədilə siyasət, strategiya və icra mexanizmlərini nəzərdə tutmaqla uşaqların, o cümlədən miqrant uşaqların əməyinin istismar miqyasına dair məlumatın toplanılmasını İştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.**

Düzgün hüquqi prosedur, müvəqqəti saxlanılma və məhkəmə qarşısında bərabərlik

35. Komitə COVID-19 pandemiyası dövründə miqrantların məcburi saxlanılmasının müvəqqəti qüvvədə qalmasından məmnunluğunu bildirir, miqrantların saxlanılması mərkəzlərində saxlama şəraitini monitorinq etmək üçün Ombudsman və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları tərəfindən, həmçinin beynəlxalq mexanizmlər çərçivəsində aparılmış yoxlamalara dair İştirakçı Dövlətin təqdim etdiyi məlumatı nəzərə alır. Digər tərəfdən, Komitə,

(a) miqrant uşaqların, onların ailələrinin və digər həssas miqrant qruplarının, o cümlədən sığınacaq axtaranların inzibati həbsdə saxlanılmasından;

(b) statusu olmayan və deportasiya olunmağı gözləyən miqrantların inzibati həbsdə saxlanılmasından və bu qəbildən saxlanılmaların ləğv edilməsinə dair məhkəmə qərarlarının məhdud sayda olmasından;

(c) ölkədən çıxarılmasına qərar verilmiş, sığınacaq almaq üçün müraciət etmiş, işə düzəlməzdən əvvəl, yaxud maksimum üç aylıq dövr üzrə yaşayış hüququ almazdan əvvəl qaçqın statusu verilmiş miqrantların saxlama mərkəzlərində “könüllü” qaydada yerləşdirilməsindən;

(d) mövcud mərkəzlərin adının qanunda dəyişdirilməsinin nəzərdən keçirilməsi, yaxud könüllü yerləşdirilmə üçün ayrı yerlərin təyin edilməsi ilə bağlı İştirakçı Dövlətin ifadə etdiyi razılığı təsdiqləyərək, İştirakçı Dövlət tərəfindən təmin edilən və ya icma sığınacaqları kimi qalacaq başqa yeri olmayan qaçqınların və sığınacaq axtaranların “könüllü” qaydada yerləşdirildiyi, müvəqqəti tərک edib geri qayıtmaq icazəsi verilsə belə, həbsdə saxlama rejiminə bənzəyən yerlərin “saxlama mərkəzi” adlandırılmasından ciddi narahat olduğunu bildirir.

36. Komitə iştirakçı Dövlətə 2021-ci il tarixli, 5 sayılı Ümumi Şərhə uyğun olaraq, aşağıdakı tədbirləri görməyi tövsiyə edir:

(a) miqrasiya zəminində saxlanılma praktikasının tədricən aradan qaldırılması və ləğv edilməsini, qanunvericilikdə həbsdə saxlamaya qarşı, yəni azadlığın lehinə olan prezumpsiyanın qüvvəyə salınmasını;

(b) müşayiət olunub-olunmamasına, valideynlərindən ayrılıb-ayrılmamasına, yaxud ailələri ilə birlikdə olub-olmamasına baxmayaraq, uşaqların, həmçinin əməkçi miqrantların digər həssas qruplarının və onların ailə üzvlərinin, sığınacaq axtaranların və qaçqınların miqrasiya zəminində həbsdə saxlanması praktikasını dərhal dayandırmağı;

(c) O cümlədən, Komitə aşağıdakıların təmin edilməsini tövsiyə edir:

(i) miqrantların həbsdə saxlanılmasının qanunla həll edilməli son müsətsna tədbir olmasına, zəruri və mütənəşib qaydada əsaslandırılmasına və bütün hallarda mümkün qədər ən qısa dövr üzrə tətbiq edilməsinə;

(ii) saxlanılma üçün əsasların hər iş üzrə, alternativ tədbirlərin həyata keçirilə bilməməsinə dair səciyyəvi səbəblər gətirilməklə dəqiq izah edilməsinə;

(iii) saxlama tədbirinə 24 saat ərzində müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən yenidən baxılmasına;

(iv) insan hüquqlarına dair öhdəliklərinə uyğun olaraq, saxlama tədbirini tətbiq etməzdən əvvəl bu tədbirə qarşı alternativ tədbirlərin nəzərdən keçirilməsinə və tətbiqinə təminat verməyi. Komitə, qanun, siyasət və ya praktikada nəzərdə tutulmuş, həbsdə saxlamadan daha az məhdudiyətlərlə nəticələnən və qanuna uyğun həbsdə saxlama prosedurlarının tətbiq edildiyi şəraitdə, bütün hallarda miqrantların, sığınacaq axtaranların, qaçqınların və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin insan hüquqlarına hörmətlə yanaşmaq və onların əşassız saxlanılmasına yol verməmək məqsədilə, həbsdə saxlamanın zəruri və mütənəşib olmasının nəzərə alınması məcburi hesab edilən icma əsaslı qayğı tədbirlərini, yaxud məhkəmədən kənar yerləşdirilməni həbsdə saxlamaya qarşı alternativ tədbir kimi qəbul edir;

(d) həbsdə saxlamaya qarşı alternativ tədbirlərin sığınacaq axtaran şəxslərə, qaçqınlara və könüllü qayıdış hallarının hər birinə şamil edilməsinə təminat verməyi;

(e) qanunvericilik müstəvisi daxil olmaqla, həbsdə saxlama rejiminin sığınacaqlarda "könüllü" yerləşdirilmədən qəti qaydada fərqləndirilməsini və dövlət müəssisəsi kimi, yaxud icma sığınacaqlarında, fiziki olaraq miqrantların saxlanması mərkəzindən ayrı yerdə, mərkəzlə eyni binada olmayan sığınacaqları ərsəyə gətirməyi iştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.

Ölkədən çıxarılma

37. Komitə COVID-19 pandemiyası dövründə ölkədən çıxarılma qərarlarının müvəqqəti dayandırılmasını və ölkədən çıxarılma haqqında qərardan məhkəməyə şikayət etmək imkanı barədə İştirakçı Dövlətin təqdim etdiyi məlumatı nəzərə alır, lakin,

(a) ölkədə icazə verilən qalma müddətinin vaxtaşırı uzadılmasına dair praktikada Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən edilən təkliflərlə bağlı İştirakçı Dövlətin təqdim etdiyi izahatı nəzərə almaqla yanaşı, Miqrasiya Məcəlləsinin 79-cu Maddəsinin 8-ci bəndinə əsasən, bunun dayandırıcı təsərinin az olması;

(b) ölkədən çıxarılma prosedurlarına məruz qalmış əməkçi miqrantların hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə etmək hüququndan və ölkədən çıxarılmaq, yaxud ölkəyə geri qayıtmaq əvəzinə alternativ həll yollarını təmin etmək üçün tərtib edilmiş siyasətlərdən faydalanma dərəcəsinə dair məlumatın olmamasından narahatlığını bildirir.

38. Komitə, COVID-19 pandemiyasının miqrantların insan hüquqlarına təsiri ilə əlaqədar Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitəsi və miqrantların insan hüquqları üzrə BMT-in xüsusi məruzəçisi tərəfindən birgə qəbul edilmiş praktiki göstərişlərə uyğun olaraq,

(a) COVID-19 pandemiyası dövründə deportasiya, yaxud məcburi qayıdış hallarının müvəqqəti dayandırılması tədbirlərinin tətbiqinə davam etməyi;

(b) ölkədən çıxarılma haqqında qərardan məhkəməyə verilən şikayətlər nəticəsində çıxarılma prosesinin qanunla müəyyən edilmiş və avtomatik qaydada dayandırılmasını nəzərdə tutan, düzgün hüquqi yanaşmaya və prosedur təminatlarına zəmanət verən, bəzəndə ölkədən çıxarılma haqqında qərar verilmiş əməkçi miqrantların həmin qərardan məhkəməyə şikayət etmək hüququndan xəbərdar və istifadə etmək iqtidarında olmalarını təmin etmək məqsədilə qanunvericilik sahəsində zəruri tədbirlərin görülməsini;

(c) ölkədən çıxarılmaq, yaxud ölkəyə geri qayıtmaq əvəzinə alternativ həll yollarını, o cümlədən, Konvensiyanın miqrant statusundan asılı olmayaraq bütün miqrantlara şamil edilən 69-cu Maddəsinə əsasən, qanunla tənzimlənən sığınacaq və beynəlxalq himayə prosedurlarının, humanitar əsaslarla və ümumi tənzimləmə mexanizmlərinə əsasən qalmalarına icazə vermək üçün tərtib edilmiş siyasət və mexanizmlərin icrasının gücləndirilməsini İştirakçı Dövlətə tövsiyə edir.

Həmkarlar ittifaqları

39. Komitə iştirakçı Dövlətin qanunvericilik bazasının statusu olan əməkçi miqrantlara həmkarlar ittifaqlarının fəaliyyətində iştirak etməyə və həmkarlar ittifaqına sərbəst qaydada qoşulmağa imkan yaratdığını nəzərə alır. Bununla belə, Komitə, iştirakçı Dövlətin Əmək Məcəlləsində kollektiv əmək mübahisələrinin həllinin mürəkkəb olmasından son onilliklər ərzində tətillərin baş verməməsi və ya tətillərin qeyri-qanuni bəyan edilməsindən, eləcə də belə hallarda əməkçi miqrant da daxil olmaqla işçinin Əmək Məcəlləsinin 70-ci maddəsinə əsasən öz iş öhdəliklərini yerinə yetirməməsinə görə məsuliyyət daşımından narahatlığını bildirir.

40. Komitə iştirakçı Dövlətə Konvensiyanın 26-cı Maddəsinə və BƏT-in 1948-ci il tarixli, 87 sayılı Birləşmək azadlığı və təşkilatlanma hüququnun müdafiəsi haqqında Konvensiyasına uyğun olaraq, bütün əməkçi miqrantların həmkarlar ittifaqlarının fəaliyyətində iştirak etmək və həmkarlar ittifaqına sərbəst qaydada qoşulmaq hüququna zəmanət vermək məqsədilə qanunvericiliyə düzəlişlərin edilməsi daxil olmaqla bütün zəruri tədbirlərin görülməsini tövsiyə edir.

Sosial təminat

41. Komitə iştirakçı Dövlətdə daimi məskunlaşmış əməkçi miqrantların Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları kimi eyni sosial təminat hüquqlarından, o cümlədən əmək pensiyası təminatı hüququndan istifadə etməsindən məmnunluğunu bildirir. Bununla belə, Komitə,

(a) bütün digər əməkçi miqrantlar üçün pensiyalar daxil olmaqla sosial müdafiə təminatlarının əsasən əməkçi miqrant və hökumət arasında ikitərəfli razılaşmalar çərçivəsində tənzimlənməsindən;

(b) alınmış məlumatlara əsasən, belə razılaşma olmadıqda pensiyaya çıxdıqdan sonra əməkçi miqrantların pensiya almaq üçün çətinliklərlə üzləşməsindən narahatlığını bildirir.

42. Komitə aşağıdakıları iştirakçı Dövlətə tövsiyə edir:

(a) Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin sosial, o cümlədən pensiya təminatı planlarına qoşula bilmələrini və bununla əlaqədar hüquqları barədə məlumatlandırılmalarını təmin etmək;

(b) Bütün əməkçi miqrantların sosial müdafiəsinə zəmanət vermək üçün gender məsələlərini həll etməyə çalışan və ayrı-seçkiliyə yol verməyən təyinat ölkələri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli sosial təminat sazişlərini bağlamaq.

Səhiyyə xidmətləri

43. Komitə, iştirakçı Dövlətin qanunvericilik bazasında vətəndaşlar, həmin Dövlətin ərazisində daimi məskunlaşmış əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər üçün səhiyyə hüququnun bərabər təmin edilməsini və dövlət səhiyyə müəssisələrində səhiyyə xidmətlərinin pulsuz göstərilməsini nəzərə alır. Bununla belə, Komitə statusu olmayan əməkçi miqrantların səhiyyə xidmətlərinə çıxışı ilə bağlı məlumatın olmamasından narahatlığını bildirir.

44. Komitə aşağıdakıları iştirakçı Dövlətə tövsiyə edir:

(a) Statusu olmayanlar da daxil olmaqla bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərini səhiyyə sistemində çıxışla təmin etmək və növbəti dövrü hesabatda bu barədə məlumat vermək;

(b) Səhiyyə və digər sosial xidmətlər sistemində qeydiyyatdan alındıqdan sonra miqrantların təqdim etdikləri fərdi məlumatların milliyyəti, mənşə ölkəsi ilə bağlı, yaxud statuslarının olmadığı haqqında «xəbərcilik» və ya ayrı-seçkilik məqsədilə onlara qarşı istifadə edilməyəcəyinə təminat verən mexanizm yaratmaq.

Doğum hallarının qeydiyyatı və vətəndaşlıq

45. Komitə, Azərbaycan əsilli əməkçi miqrantların xaricdə doğulmuş övladlarının Azərbaycanın diplomatik nümayəndəliklərində qeydiyyatının aparılması və doğum haqqında şəhadətnamə ilə təmin edilməsinin mümkünlüyünü nəzərə alır və iştirakçı Dövlətdə övladın vətəndaşlığı olmayan şəxs riskini azaldan, doğum halı qeydiyyatdan alındıqdan sonra yayayış yeri üzrə qeydiyyat haqqında sənədin təqdim edilməsinə dair əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan valideynlərə qarşı qanuni tələbin ləğvindən məmnunluğunu bildirir. Bununla belə, Komitə,

(a) iştirakçı Dövlətin ərazisində doğulmuş bütün uşaqlara doğum haqqında şəhadətnamənin verilməsinə dair əvvəlki yekun qeydlərdən (CMW/C/AZE/CO/2) sonra əldə etdiyi irəliləyişi nəzərə almaqla yanaşı, valideynlərlə bağlı şəxsiyyəti eyniləşdirən sənədlərin olmaması kimi bəzi hallarda sığınacaq almaq istəyən şəxslərin övladlarına doğum haqqında şəhadətnamənin verilməsinin məhkəmə qərarı ilə icrasından;

(b) vətəndaşlığın olmaması halının Vətəndaşlığı Olmayan şəxslərin Statusu haqqında 1954-cü il tarixli Konvensiyada tövsiyə edilmiş qaydada müəyyənləşdirən prosedurun olmamasından narahatlığını bildirir.

46. Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitə ilə Uşaq Hüquqları Komitəsinin birgə təqdim etdikləri, beynəlxalq miqrasiya kontekstində uşaqların hüquqları ilə bağlı 2017-ci il tarixli 3 (22) və 4 (23) sayılı Ümumi

Şərhlərə və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə 16.9-cu hədəfə uyğun olaraq, Komitə İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Azərbaycan əsilli əməkçi miqrantların xaricdə olan bütün övladlarının və İştirakçı Dövlətin ərazisində doğulmuş uşaqların, xüsusilə statusu olmayan əməkçi miqrantların və sığınacaq almaq istəyən şəxslərin övladlarının doğulduqları sonra qeydiyyatı alınmasını, onlara şəxsiyyəti təsdiqləyən sənədin verilməsini və doğum halının qeydiyyatı alınmasının əhəmiyyətinə dair həmin şəxslərin maarifləndirilməsini təmin etmək;

(b) Hər bir şəxs, o cümlədən əməkçi miqrant və onun ailə üzvləri üçün vətəndaşlığın taleyüklü əhəmiyyətini nəzərə alaraq, konkret prosedur anlayışları və təminatlarını özündə ehtiva edən vətəndaşlığın olmaması halının effektiv qaydada müəyyənləşdirilməsi proseduru yaratmaq və növbəti hesabatda vətəndaşlığı olmayana şəxslər və onların ayırd edilməsi barədə məlumat, o cümlədən statistik məlumatlar vermək.

Təhsil

47. Komitə Miqrasiya Məcəlləsində ümumi orta təhsilin məktəb şagirdlərinə müvəqqəti yaşamaq üçün icazənin verilməsinə əsas kimi tanınmasından məmnunluğunu bildirir. Bununla belə, Komitə,

(a) İştirakçı Dövlətin Konstitusiyasında yalnız həmin dövlətin vətəndaşlarının təhsil almaq hüququnun müəyyən edilməsindən, sahəvi qanunvericilik bazasında isə təhsil almaq hüququnun yalnız statusu olan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri üçün təsbit edilməsindən;

(b) statusu olmayan miqrant valideynlərin rəsmi orqanlar tərəfindən ifşa olunmaq, həbsdə müvəqqəti saxlanılmaq və ölkədən çıxarılmaq qorxusundan övladlarını, həmin övladların miqrant statusu təhsil zəminində nizama salına biləcəyi halda belə, həmçinin dialoq zamanı İştirakçı Dövlətin Təhsil Nazirliyi ilə Dövlət Miqrasiya Xidməti arasında qarşılıqlı hesabat vermə mexanizminin olmasına dair təqdim etdiyi təminatlara baxmayaraq, məktəbə göndərməməsi hallarından;

(c) statusu olmayan əməkçi miqrantların təhsil müəssisələrinə qəbul edilmiş övladlarının nisbi sayına dair məlumatın olmamasından narahatlığını bildirir.

48. Komitə əvvəlki tövsiyələrinə¹² istinad edərək, həmçinin Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitə ilə Uşaq Hüquqları Komitəsinin birgə təqdim etdikləri 2017-ci il tarixli 3 (22) və 4 (23) sayılı Ümumi

¹² CMW/C/AZE/CO/2, 33-cü bənd

Şərhlərə və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə 4.1-ci hədəfə uyğun olaraq, İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

- (a) Konvensiyanın 30-cu Maddəsinə uyğun olaraq, İştirakçı Dövlətin vətəndaşları ilə bərabər rəftar əsasında, statusundan asılı olmayaraq əməkçi miqrantların bütün övladlarının məktəbəqədər, ibtidai və ümumi orta təhsil almaq hüququnu təmin etmək;
- (b) Statusu olmayan bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin övladlarını məktəbə göndərməsinə şərait yaratmaq üçün bir tərəfdən hüquq-mühafizə və miqrasiya orqanları, digər tərəfdən isə təhsil orqanları arasında qarşılıqlı hesabat mexanizmini təkmilləşdirmək;
- (c) Bununla əlaqədar görülmüş tədbirlərə dair müfəssəl məlumatları, o cümlədən, qeyri-qanuni fəaliyyət göstərən əməkçi miqrantların təhsil müəssisələrinə qəbul edilmiş övladlarının nisbi sayına dair statistik məlumatları növbəti dövrü hesabatda daxil etmək.

Gəlir və əmanətləri köçürmək hüququ

49. Komitə, Azərbaycan əsilli əməkçi miqrantların Azərbaycan Respublikasına və İştirakçı Dövlətdə olan əməkçi miqrantların mənşə ölkələrinə pul köçürmələrini asanlaşdırmaq üçün maliyyə təsisatları ilə heç bir konkret mexanizm, yaxud tərəfdaşlığın qurulmamasına təəssüf edir, İştirakçı Dövlətin Hökumətin bu mövzuda təklifinin müzakirə edilməsinə dair məlumatını nəzərə alır.

50. Komitə, İştirakçı Dövlətə

- (a) Azərbaycan əsilli əməkçi miqrantların Azərbaycan Respublikasına pul köçürmələrini daha da asanlaşdırmağı;
- (b) Azərbaycan Respublikasında olan əməkçi miqrantların mənşə ölkələrinə, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə 10.3-cü hədəfə uyğun olaraq köçürmə və qəbul əməliyyatlarından imtiyazlı xidmət haqqı tutulmaqla, pul köçürmələrini asanlaşdırmaq üçün yubanmadan tədbirlər görməyi və xaricdə yığılmış əmanətlərin İştirakçı Dövlətdə olan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinə əlçatanlığını artırmağı tövsiyə edir.

4. Statusu olan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin digər hüquqları (Maddə 36-56)

İşləmək və yaşamaq üçün icazə

51. Komitə iştirakçı Dövlətin işləmək və yaşamaq üçün icazənin verilməsi, o cümlədən elektron vasitələrlə və müxtəlif dillərdə verilməsi, həmçinin COVID-19 pandemiyası dövründə əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvləri üçün müvəqqəti yaşamaq üçün icazə müddətinin avtomatik qaydada uzadılması prosedurlarını sadələşdirmək və sürətləndirmək ilə əlaqəli və müəyyən növ məişət işlərinin icazə verilə bilən işlər siyahısına əlavə edilməsinə dair səylərini nəzərə alır. Bununla belə, Komitə:

(a) dialoq zamanı iştirakçı Dövlətin praktikada Dövlət Miqrasiya Xidmətinin ölkə ərazisində qalmaq üçün icazə verilən müddətin fərdi qaydada, o cümlədən, iş məhkəmə tərəfindən baxıldıqda müvafiq qərar çıxarılanadək uzada bilməsinə dair verdiyi izahatı nəzərə alaraq, ölkədə qalmaq üçün digər səbəblər olmadıqda, bir ay əvvəl verilmiş bildirişdən sonra əmək müqaviləsinə xitam verildiyi tarixdən başlayaraq 10 iş günü ərzində miqrant işçilərin ölkəni avtomatik qaydada tərk etmək məcburiyyətində olmaları, bununla da onların immiqrant statusunun bütövlüklə işəgötürən şəxsdən asılı vəziyyətə düşməsindən;

(b) işləmək üçün zəruri icazənin alınmasına görə işəgötürən şəxsin öhdəlik daşmasına baxmayaraq, həmin icazə verilmədən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olan, statusu olmayan əməkçi miqrantların Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə cərimələnməsindən; və

(c) işləmək üçün icazə haqqının işəgötürən şəxslər tərəfindən əməkçi miqrantların əmək haqqından qeyri-rəsmi qaydada tutulması halları ilə bağlı narahatlığını ifadə edir.

52. Komitə iştirakçı Dövlətə aşağıdakı şərtlər daxil olmaqla sui-istifadə şəraitinin və insan əməyinin istismarı hallarının qarşısını almaq məqsədilə işləmək üçün icazə sistemində yenidən baxılaraq təkmilləşdirilməsini tövsiyə edir:

(a) Qanunvericiliyə iş yerini itirmiş əməkçi miqrantların məşğulluqlarına xitam verilməsinə qarşı hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə etmək və alternativ məşğulluq imkanları axtarmaq üçün kifayət qədər vaxtla təmin edilmələri ilə bağlı müddəanın daxil edilməsi;

(b) İşəgötürənin işləmək üçün icazəni ala bilməməsi səbəbindən əməkçi miqrantın cərimələnməsini təmin edən müddəaların ləğv edilməsi;

(c) İşləmək üçün icazənin alınması haqqının onun əmək haqqından tutan işəgötürən şəxsə bağlı dövlət orqanına xəbər verən əməkçi miqrantın "qisasla" üzvləşməyəcəyinə, yaxud iş yerini itirməyəcəyinə şərait yaratmaq.

5.Əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin beynəlxalq miqrasiyası ilə əlaqədar sağlam, ədalətli, insani və qanuni şəraitə rəvac vermə (Maddə 64-71)

Transit və təyinat ölkələri ilə beynəlxalq əməkdaşlıq

53. Komitə bir sıra təyinat ölkələrinin Konvensiyanı ratifikasiya etməməsi ucbatından Azərbaycan əsilli əməkçi miqrantların xaricdə hüquqlarının müdafiəsinin təmin edilməsində iştirakçı Dövlətin çətinliklər çəkdiyini və bu səbəbdən iştirakçı Dövlətin statusu olan əməkçi miqrantların hüquqlarının qarşılıqlı əsasda təmin edilməsinə dair, ən sonuncuları Belarus, Belçika, Qazaxstan və Türkmənistanla olmaqla, bir neçə ikitərəfli saziş imzalamasını və həmin sazişləri gələcəkdə digər ölkələrdə də bağlamaq niyyətini nəzərə alır. Komitə, bu sazişlərdən bəzilərinin (məsələn, Rusiya Federasiyası ilə 2003-cü ildə imzalanmış müvafiq sənədin) bundan uzun müddət əvvəl təsadüf etdiyinə görə cari təmayülləri əks etdirməməsindən və bu sazişlərdən hər hansı birinin statusu olan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarını qoruduğuna dair məlumatın olmamasından narahatlığını ifadə edir.

54. Komitə, İştirakçı Dövlətə

(a) İştirakçı dövlətdə mövcud olan cari şərait nəzərə alınmaqla, hər hansı ikitərəfli, yaxud çoxtərəfli sazişlərin həyata keçirilməsində miqrantların, o cümlədən, əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin həyatına və cismani toxunulmazlığına zəmanət verməyi və həmin ikitərəfli və çoxtərəfli sazişlərin Konvensiyaya, Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitənin məişət əməyində çalışan miqrantlara dair 2011-ci il tarixli, 1 sayılı Ümumi Şərhinə, statusu olmayan əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarına dair 2013-cü il tarixli, 2 sayılı Ümumi Şərhinə, həmçinin Bütün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komitə ilə Uşaq Hüquqları Komitəsinin birgə təqdim etdikləri 2017-ci il tarixli 3 (22) və 4 (23) sayılı Ümumi Şərhlərə tam uyğun gəlməsini təmin etməyi;

(b) yuxarıda qeyd edilmiş sazişlərin həyata keçirilməsi və gələcək sazişlərin Konvensiyaya uyğunlaşdırılmasını təmin etmək məqsədilə razılaşdırılması baxımından BMT-in İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı ilə işləməyi və texniki yardım üçün müraciət etməyi tövsiyə edir.

İşədüzəltmə müəssisələri

55. Komitə İştirakçı Dövlətin ərazisində fəaliyyət göstərən özəl məşğulluq agentliklərinə şamil edilən tənzimləyici mühit və lisenziyalaşdırma sisteminə dair təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır, lakin səlahiyyətli monitorinq qurumlarının yalnız hüquqpozma zəminində şikayət daxil olduqda məsələyə müdaxilə etmələrinə dair aldığı hesabatlardan irəli gələrək narahatlığını ifadə edir.

56. Komitə İştirakçı Dövlətə əməkçi miqrantların hüquqlarını Konvensiyaya uyğun təmin etmək məqsədilə özəl işəgötürmə müəssisələrinin fəaliyyətini tənzimləyən rejimin, həmçinin işəgötürmə agentlikləri üçün lisenziyalaşdırma sisteminin gücləndirilməsini və həmin agentliklərin monitorinqi və təftişinin təkmilləşdirilməsini tövsiyə edir.

Qayıdış və reinteqrasiya

57. Komitə, Avropa İttifaqı və ona daxil olmuş bəzi üzv ölkələrlə, məsələn, Monteneqro, Norveç və İsveçrə ilə mobillik və readmissiya sazişlərinin bağlanması, icazəsiz yaşayan şəxslərin readmissiyası mövzusunda digər ölkələrlə danışıqların aparılmasını, həmçinin İştirakçı Dövlətə reinteqrasiya etmək səpkisində “Geri qayıdan Azərbaycan vətəndaşlarına reinteqrasiya (RESTART) dəstəyi” layihəsi kimi görülmüş tədbirləri nəzərə alır. Bununla belə, Komitə bu sazişlər üzrə əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinə şamil edilən prosedur zamanətlərinə dair məlumatın olmamasına təəssüf edir.

58. Komitə əvvəlki tövsiyələrinə¹³ istinad edərək İştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Mobillik və ya readmissiya sahəsində hər hansı ikitərəfli və ya çoxtərəfli sazişin və onun icrasının Konvensiyaya uyğun olmasını, xüsusilə, bu sazişlərə müvafiq prosedur zamanətlərinin salınmasını təmin edən tədbirlər görmək;

(b) Geri qayıdan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin Konvensiyaya uyğun olaraq, İştirakçı Dövlətin iqtisadi, sosial və mədəni həyatına uzunmüddətli reinteqrasiyasını Konvensiyanın 67-ci Maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada asanlaşdırmaq üçün effektiv tədbirlər görmək;

(c) Zorakılıq, təhqir, yaxud cinsi istismara məruz qalmış şəxslərin, xüsusilə insan alverindən zərər çəkmiş qadınların fiziki və psixi sağlamlıqla bağlı ehtiyaclarını qarşılamaq üçün əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin geri qayıtması və reinteqrasiyası üçün gender məsələlərinin həllinə yönəlmiş dəstəyi təmin etmək;

¹³ CMW/C/AZE/CO/2, 25-ci və 43-cü bəndlər

(d) **Növbəti dövrü hesabatda ölkədə olmaları bildirilən məcburi köçkün əməkçi miqrantların vəziyyətinə dair məlumat vermək.**

İnsan alveri

59. Komitə əvvəlki yekun qeydlərini (CMW/C/AZE/CO/2) etdiyi tarixdən etibarən iştirakçı Dövlətin insan alverinə qarşı mübarizə aparmaq üçün gördüyü müxtəlif tədbirləri, məsələn, uşaqların insan alverinin qurbanı olma riskindən müdafiəsini yaxşılaşdırmaq və insan alverindən zərər çəkmiş şəxslərə müvəqqəti yaşayış üçün icazə vermək məqsədilə qanunvericilikdə edilmiş düzəlişlər; Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2020-2024-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsi; insan alveri ilə bağlı aparılan istintaq, məhkəmə qərarları və zərər çəkmiş şəxslərə göstərilmiş yardıma dair məlumatın toplanılması; beynəlxalq təşkilatların və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının dəstəyi ilə rəsmi şəxslər üçün keçirilmiş müvafiq təlimlər; insan alverindən zərər çəkmiş şəxslər üçün dövlət orqanları və özəl təşkilatların idarə etdiyi yeni sığınacaq və yardım mərkəzlərinin açılması; əksəriyyəti qadın olan məişət əməyində çalışanların müdafiəsini artıran tədbirləri etiraf edir. Bununla belə,

(a) insan alverindən, o cümlədən insan əməyinin istismarından zərər çəkmiş əməkçi miqrantların zərərçəkmiş şəxs kimi dəqiq müəyyən edilmədikdə cinayət qanununun sanksiyaları ilə üzləşmək və ya deportasiya edilmə mümkünlüyü;

(b) cinayət təqibi və məhkumluq hallarının nisbi sayının aşağı olması, insan alveri və miqrant qaçaqmalçılığını törədən şəxslərə qarşı tətbiq edilən yumşaq cəza müddəti;

(c) insan alverinin yayılma miqyasına dair ayrı-ayrı komponentlər üzrə məlumatların, o cümlədən, müvəqqəti, yaxud daimi yaşamaq üçün müraciət etmiş və icazə verilmiş, insan alverindən və miqrant qaçaqmalçılığından zərər çəkmiş şəxslərə dair məlumatın olmaması;

(d) insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində iştirakçı Dövlətin bağladığı ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq sazişlərinin məhdud sayda olması Komitəni narahat etməkdədir.

60. Komitə əvvəlki tövsiyələrini¹⁴ xatırladaraq, BMT-in İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının İnsan Hüquqları və İnsan Alverinə qarşı Tövsiyə olunan Prinsiplər və Təlimatlarına əsasən, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə 5.2-ci hədəfə uyğun olaraq, iştirakçı Dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) İnsan alverindən zərər çəkmiş şəxsin dəqiq müəyyən edilməsini və tranzit, həmçinin təyinat ölkəsi daxil olmaqla ölkəyə qeyri-qanuni qirişi və ölkədə qalmasına,

¹⁴ CMW/C/AZE/CO/2, 44-cü bənd

yaxud onun insan alverindən zərər çəkmiş şəxs qismində düşdüyü vəziyyətin birbaşa nəticəsi olan qeyri-qanuni fəaliyyətə cəlb edilməsi nəticəsində, onun cinayət əməl(lər)ini deyil, insan alverindən zərər çəkmiş şəxs statusunu vurğulamaqla təcridxanada saxlanılmamasını, ona qarşı ittihamın irəli sürülməməsini və cinayət təqibi üzrə prosessual hərəkətin aparılmamasını təmin etmək üçün qanunvericiliyinə yenidən baxmaq və düzəlişlər etmək;

(b) İnsan alveri ilə bağlı halların istintaqını və cinayət təqibi üzrə prosessual hərəkətləri effektiv qaydada aparmaq və cinayəti törədən şəxs(lər)ə qarşı cinayətin ağırlığına müvafiq hökm çıxarmaq;

(c) İnsan alverinin qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə sahəsində mənsə, tranzit və təyinat ölkələri ilə sazişlər bağlamaqla beynəlxalq, regional və ikitərəfli əməkdaşlığı gücləndirmək;

(d) İnsan alverinin yayılma miqyasına dair ayrı-ayrı komponentlər üzrə, o cümlədən, müvəqqəti, yaxud daimi yaşamaq üçün müraciət etmiş və icazə verilmiş, insan alverindən və qaçaqmalçılıqdan zərər çəkmiş şəxslərə, verilmiş icazələrin sayına dair məlumatları toplamaq, müntəzəm qaydada dərc etmək və növbəti dövrü hesabatda bu barədə məlumat vermək.

Statusu olmayan əməkçi miqrantlarla bağlı cavab tədbirləri

61. Komitə iştirakçı Dövlətdə statusu olmayan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin sayının yüksək olmasını nəzərə alır və iştirakçı Dövlətin 2016-cı ildən 12 862 miqrantın, o cümlədən əməkçi miqrantlar və onların ailə üzvlərinin vəziyyətinin nizama salınmasına dair izahatını qeyd edərək iştirakçı Dövlətin ərazisində statusu olmayan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin olmamasını təmin etmək üçün görülmüş konkret tədbirlərlə bağlı aydın məlumatın olmamasından narahatlığını ifadə edir.

62. Komitə iştirakçı Dövlətə BMT-in İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının İnsan Hüquqları və İnsan Alverinə qarşı Təvsiyə olunan Prinsiplər və Təlimatlarına əsasən, statusu olmayan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin vəziyyətini nizama salmaq məqsədilə nəzərdə tutulmuş prosedurları yaratmaq üçün sadəcə sərhədlərin qorunması və hüquq-mühafizə tədbirləri əvəzinə müvafiq tədbirlərin görülməsini, beləliklə, statusu olmayan əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin vəziyyətinin eyni şəkildə qalmamasına şəraitin yaradılmasını, statusu olmayan əməkçi miqrantların bu prosedurlarla bağlı maarifləndirilməsini və növbəti dövrü hesabatda müvafiq məlumatların verilməsini tövsiyə edir.

6. Yekun qeydlərin yayılması və icrasına nəzarət

Yekun qeydlərin yayılması

63. Komitə iştirakçı Dövlətdən hazırki yekun qeydlərin vaxtlı-vaxtında, iştirakçı Dövlətin rəsmi dilində və bütün səviyyələrdə müvafiq təsisatları, o cümlədən, mərkəzi icra, qanunvericilik və məhkəmə hakimiyyəti orqanları və müvafiq yerli icra hakimiyyəti orqanları, həmçinin qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyətinin digər üzvləri arasında yayılmasının təmin edilməsini rica edir.

Texniki yardım

64. Komitə iştirakçı Dövlətə hazırki yekun rəylərə daxil edilmiş tövsiyələri icra etmək üçün növbəti mərhələlərdə beynəlxalq və dövlətlərarası yardımdan 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Gündəliyinə əsasən yararlanmasını, həmçinin BMT-in ixtisaslaşmış agentlikləri və proqramları ilə əməkdaşlığını davam etdirməyi tövsiyə edir.

Yekun qeydlərin icrasına nəzarət

65. Komitə iştirakçı Dövlətdən 16-cı bəndə (müfəssəl siyasət və strategiya), 36-cı bəndə (düzgün hüquqi yanaşma, həbsdə müvəqqəti saxlanılma, məhkəmə qarşısında bərabərlik), 60-cı bəndə (insan alveri) və 62-ci bəndə (statusu olmayan əməkçi miqrantlarla bağlı cavab tədbirləri) daxil edilmiş tövsiyələrin icrasına dair yazılı məlumatın iki il ərzində (yəni 1 noyabr 2023-cü il tarixinədək) təqdim edilməsini rica edir.

Növbəti dövrü hesabat

66. Komitə iştirakçı Dövlətdən dördüncü dövrü hesabatın 1 noyabr 2026-cı ilədək təqdim edilməsini rica edir. Bu zaman iştirakçı Dövlət sadələşdirilmiş hesabatvermə proseduruna əməl etmək istəyində ola bilər. Komitə bu məsələ ilə bağlı xüsusi sazişlər üzrə razılaşdırılmış rəhbər təlimatlarını¹⁵ iştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır.

